

11.82
1241

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. XI, св. 3—4.

БЕОГРАД, 1961.

САДРЖАЈ

	Страна
1. <i>М. Стевановић</i> : Нови правопис и штампа	63— 68
2. <i>Ирена Грицакић</i> : Прилози и њихов однос према придевима и придевским значењима	69— 80
3. <i>Б. Милановић</i> : О посесивним придевима на <i>-овље/-еље</i>	81— 89
4. <i>Проф. др Александар В. Косић</i> : Наша медицинска терминологија и нови правопис	90— 95
5. <i>М. Сп.</i> : Поводом чланка проф. др А. Костића	96—101
6. <i>Милоје Р. Николић</i> : Прилози упознавању живота и рада Александра Белића	102—109
7. Из лексикологије	
I. <i>Берислав М. Николић</i> : <i>Губији (~ се)</i>	109—115
II. <i>Драгољуб Д. Јермић</i> : О виду једног придева	116—119
8. Хроника	
<i>Бранко Јелић</i> : Девети лекторат српскохрватског језика у Француској	120
9. In memoriam	
1. <i>Милош С. Московљевић</i> : Олаф Брок	121—124
2. <i>Б. М. Н.</i> : Глиша Влезовић	125—126
10. Језичке поуке	127—132

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник дописник др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
 Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА
 БЕОГРАД

Слог: „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5.
 Штампа и повез Графичког предузећа „Академија“, Београд, Космајска 28.

НАШ ЈЕЗИК

Књига XI

Нова серија

Св. 3—4.

НОВИ ПРАВОПИС И ШТАМПА

Иако смо недавно (у дневним листовима и у непосредно претходној свесци Нашег језика) писали о примени новог правописа, има разлога да се већ сада поново осврнемо на ово питање*. После прва три, протекла су и даља четири месеца откад је заједнички Правопис српскохрватскога књижевног језика предат јавности на употребу и откад су наши дневни, недељни и др. листови, неки и декларативно, а сви остали прећутно примили обавезу да га још одмах примењују у пракси. И доиста се, по нашем мишљењу, не може имати исти однос према недоследној примени одредаба Правописа, која је првих месеци после његове појаве била сасвим схватљива, мада је наша културна јавност и пре изласка књиге из штампе стално била обавештавана, и добро обавештена, о правописним новинама.

Време од 7 месеци, које је протекло откад су Правопис добили у руке сви који су позвани да се њиме служе, свакако је било довољно, не само да се савладају новине него и да се упознају правописни принципи, поготову када је, с једне стране, показивано доста интересовања за њихово савлађивање и када је, на другој страни, свакад било готовости стручњака да у предавањима и на семинарима, преко дневне и стручне штампе, у узредним контактима чак, па и телефоном, пруже помоћ свима који је затраже. И зато, ми бар, не можемо данас, као првих месеци, краткоћом времена правдати принцип писања према навикама. Још мање сматрамо оправданим свесно и намерно одбацивање новина, јер ове ни у једном случају нису научно неоправдане, нити практично непримењиве, а унесене су у правопис с одређеним циљем да се разлике у начину писања код Срба и Хрвата тамо где је било мо-

* Овај чланак је ту скоро објављен у приближно истом облику у листу Комунист, али Уредништво сматра да је однос штампе према новом правопису потребно пратити и у стручним часописима, па га зато доноси и на овоме месту.

гуће уклоне или — у случајевима где се ово одмах није могло учинити — да се дају решења која ће брзо довести до нестајања свих разлика, односно до тога да се двојства у правопису престану осећати као српски и хрватски начин писања и тамо где су она била овога порекла и где ће то, свакако, још за неко време бити.

А очевидно има настојања, код појединаца дакако, — а никад у било каквом колективу, ни у било којој установи или организацији — да се обиђу нове одредбе правописа и да остане написано „онако како смо научили“. Како се друкчије него захтевом писца може објаснити да у сада штампаном тексту остане, рецимо, *ош-сйрании* и *ошшиямйаи*, на једној, односно *надчовјек* и *йооцијенни*, на другој страни, — када сигурно није тешко упамтити да нов правопис захтева чување непromeњеног *д* испред *с* и *ш*, а његову измену у *ш* у сваком другом положају. Ако и допустимо да било једно било друго може промаћи самоме писцу, имамо право обавезати коректоре, који ово морају знати, да такве ствари никако не пропуштају; а од редакција листова, односно од издавача, који су се сами добровољно обавезали на примену новог правописа, нико ваљда не може захтевати да било шта објављују правописом који је престао важити.

Редакције наших дневних листова, нарочито неке, много су учиниле за популаризовање новог правописа; оне су на ступцима својих листова давале објашњења појединих његових одредаба, тумачиле правописне принципе чак, а ипак у појединачним питањима не примењују одређене принципе, па ни изричите одредбе које су на основу тих принципа у Правопису дате. Да будемо одређени. У једноме листу који је за нови правопис учинио све ово што смо набројили, од почетка се и стално имена македонских градова *Скојља* и *Бишља* пишу у облику који они имају у самом македонском језику, тј. у облику *Скојје* и *Бишјола*, у *Скојју*, у *Бишјоли*, и насупрот недвосмисленом правописном принципу да се имена градова из других језика која су у српскохрватском одавно добила један облик, и у њему тако одомаћена, никако више не враћају на облик који имају у језику онога народа коме припадају. Редакција овога листа, а можда она ту и није усамљена, остала је при своме начину писања и пошто јој је скренута пажња на горњи принцип, као и на то да су, заједно с именима још неких

словенских градова, *Скойле* и *Бишољ* у Правопису (у т. 212.) изриком наведени као примери за њихову употребу у одомаћеном српскохрватском облику. На објашњењу принципа према којему се у фонетском начину писања одступа од транскрибовања имена из страних језика према изговору ми смо се дуже задржали у нашем чланку који је објављен у непосредно претходном броју, па немамо потребе да то овде понављамо. На овоме месту рећи ћемо само да је очевидно мало необично: с једне стране се врло много залагати за доследну примену правописа, приписивати му велики значај за даљи развитак нашег културног живота, признавати чак и правилност постављања принципа у њему, а у једном одређеном случају одступати од постављеног принципа и не придржавати се на основу њега датих одредаба. Ово је утолико необичније што, свакако, чланови редакције о којој је реч морају бити свесни да ће њихов став у овоме питању и друге навести на заузимање сличног односа, не само према овој него и према појединим осталим одредбама Правописа. То практично води одбацивању примљене обавезе да се први заједнички правопис српскохрватског језика доследно примењује. А колико то шкоди ствађи ради које је наша културна јавност, и српска и хрватска, поставила свој захтев за уједначењем правописа — није потребно доказивати.

Осврнућемо се још на један случај неједнаког односа према утврђеним принципима правописа, односно према двојакој примени једне исте његове одредбе. Због двојаке праксе у вези с двома азбукама којима се пише на српскохрватском језику, а у складу с научним и практичним потребама, у Правопису је постављен захтев да се у научним делима, дакле и приручницима којима се служимо у научном раду, као и у уџбеницима за средњошколску и високу наставу, уколико се та дела пишу ћирилицом — поред фонетског начина писања властита имена при првом њихову помињању у загради изворно напишу. У истој тачки (166.) Правопис прописује да се уз изворно писање при првом навођењу имена у загради обавезно даје његов изговор. Међутим, у једној нашој енциклопедији која је сада у изради, у тек изишлој свесци, наведена правописна одреба је једнострано примењена. Тамо, наиме, где су имена, односно презимена, фонетски написана, поред њих је у загради означено и како се та имена изворно пишу. Поред *Njekrasov* у загради стоји *Nekrasov*. И добро је што је то означено,

јер свако код кога се јави потреба да другде потражи још какво обавештење о Њекрасову ваља да зна како се то име пише на руском језику, јер ће га само таквим писмом написано лако моћи да нађе. Али се ми питамо зашто поред имена немачког филозофа Nietschea, рецимо, који је у енциклопедији дат у облику у коме се изворно пише, — није написано и како се то име изговара. Или зашто поред имена пољског слависте *Nitscha* није стављено у заграду *Njič*, када је неопходно потребно да се зна и како се то, и свако такво, страно име изговара. Не треба заборављати да сви они који ће се служити овом енциклопедијом не знају немачки и пољски језик, и не могу сви знати и како се та имена пишу у оригиналу. Многима од оних који буду хтели да у енциклопедији потраже што о филозофу Ничеу или о слависти Њичу десиће се да их не могу пронаћи у енциклопедији. На ово ће нам можда когод одговорити да ће се за ове писце, као и за друге, интересовати само они који знају како се њихова имена пишу на одговарајућим језицима. Али то апсолутно није тачно, и тиме се не би могло правдати занемаривање потребе читалаца за познавањем изговора властитих имена која се уносе у енциклопедију. Па када би то и било тачно, ми онда не схватамо зашто би се друкчије поступало и са писањем имена Њекрасов, када је неупоредиво мања разлика између изговора и изворног начина писања код овога него код два горе поменута имена. У свакоме је случају оправданије било у целини прихватити оно што се овде прописује одредбама новог правописа него примати одговорност за недоследности и неједнако третирање углавном истоветних појава. А да и не говоримо о штети која се овим наноси ономе што се јединственим правописом жели постићи.

Може се допустити да је гдекоме и тешко схватити основне принципе по којима се одређује да ли делови неких израза међусобно срастају или и даље остају изрази од више посебних речи, да ли, тј., такве делове треба писати као једну реч или одвојено. Ипак нам се чини да је довољно јасно да у временској одредби у *јесен* сваки њен део чува непромењен свој облик као што они чувају и своје основно значење, а зна се и да су се делови ове одредбе и досад писали одвојено један од другог, па се с разлогом питамо зашто их неки сарадници Енциклопедије и поред тога пишу заједно. Уосталом, ако свакад није лако знати да ли нешто треба написати одвојено или састављено, увек се у опсежном

правописном речнику може проверити како нешто треба написати — уколико и тамо није промакла која штампарска грешка или случајна омашка, за шта су одговорни писци и издавачи Правописа. А ако се гдекад понеки писац може правдати да приликом писања уза се није имао правописа, — у редакцијама их сигурно има на сваком столу, као што су и коректорима увек при руци.

О значају интерпункције у писању нигде се тако драстично не говори као у лаконској анегдоти *Помиловаџи не њогубиџи*, према којој је отишло неколико глава, иако је суверен од кога је то тражено одлучио да да помиловање — само зато што је омашком зарез уместо испред речце *не* ставио иза ње. У наше време, када су понеки писци, а то су најчешће песници — не, дакако, само наши већ и страни — у правоме рату с интерпункцијом, савним противу ње, и уопште немају интерпункције у својим саставима, — срећом, не иду ничије главе. Али не треба мислити и да се ништа не губи због тога. Губи се, свакако, врло много. Губи се пре свега време; не мислимо само време оних који се узалуд труде да схвате шта се тамо хтело рећи, већ се губи и време на писање таквих песама или било каквих састава. А губи се и много штошта друго што се на такво стваралаштво троши. Губи се зато што се њиме ништа не добива јер их читаоци не могу разумети.

Још више штете наноси нехат према интерпункцији и рђава интерпункција, пошто она када је таква наводи на погрешно разумевање састава у којима је употребљена. Зато је неопходно да се правилно схвати тзв. слободна интерпункција, на коју обавезује прихватање новог правописа, а за коју су се многи с правом залагали, јер свака друкчија интерпункција слутава мисли. Појам слободне интерпункције ипак не треба мешати с појмом произвољности, а рекло би се да се они гдекад мешају. Слободна интерпункција ипак има своје законитости, које су у Правопису изложене и не треба много напора да се оне лепо савладају.

Нехатан однос према правопису данас мање треба везивати за новине у њему. То је много више однос према правопису уопште. Недоследности које сваки час налазимо у писању великих слова, рецимо, и тамо где је све остало по староме ово недвосмислено потврђују. Називи установа, предузећа, организација, законодавних или управних тела, органа управљања итд. и по садашњем се

правопису, као и по ранијима, пишу почетним великим словом прве речи, а свим осталим малим словима (наравно уколико нека реч у њима сама по себи не захтева да се пише великим почетним словом). Међутим, ми у дневним листовима, нпр., чак и у онима који су учинили лепих услуга у спровођењу у живот новог правописа, сваки час и истога дана налазимо написано: *Привремена алжирска влада*, *йривремена Алжирска влада* и *йривремена алжирска влада*, или чак у истом допису *йредсйавници Привремене алжирске владе*, а *минисйар француске владе*, *гански Парламенай* и *йредседник Тийо је одржао свој говор у Ганском йарламенйу*, *Сасйали су се йреговарачи Америчке и зайадонемачке владе*; па онда: *влада је йрисйуила* (и када се мисли на одређену владу) итд., итд. У овим случајевима ваља имати на уму сада изнето, врло просто иначе, правило које говори о писању великим словом само прве речи у саставу таквих тела. И ваља знати: да су све владе и сви парламенти пред нашим „правописним законима“ исти, да се пуни њихови називи, када се понављају у истом тексту, обично своде на једну реч (*Влада* место *Привремена алжирска влада*, *Парламенай* м. *Гански йарламенай* итд.); да се тај назив, сведен на једну реч, пише првим великим словом само ако испред њега нема никакве одреднице, али ако се каже рецимо *ова влада*, или се уз такав назив употреби друга каква одредница, онда се он пише малим словима.

Уколико се овакви детаљи не могу наћи у Правпису, обавештења о њима свако може добити у научним установама које се баве проучавањем језика и у редакцијама стручних часописа у Београду, Загребу и Сарајеву, где таквих установа има и где ти часописи излазе.

Стручно-научни часописи су позвани да на својим страницама доносе и ширира објашњења тих као и других језичких проблема, када се то од њих тражи. Они су то усталом и досад чинили, а и одсад ће увек чинити, јер су и основани не само ради унапређења већ и ради популарисања науке о језику и ширења знања која ће се правилно примењивати у нашем културном животу.

М. Сивановић